

0-26

გონიერება

306⁶⁶
29

ახალი ახდანი

წიგნი VI

მასწავლებლის მინერალოგია

თბილისი

Handwritten signature or mark at the top right corner.

Handwritten signature or mark above the title.

„პინ“

ახალი ანბანი

36743

თავ განწილულსა მუშასა
კერ შესწინებს კერავინ:
კერც ცეცხლი, წვალთ, კერც ტყვიან,
მავრამ ისწავლე ვერ ეს: „პ“
აკაკი.

წიგნი VI

შასწას მიწეწალთა

(სამეფო მადნეულთა)

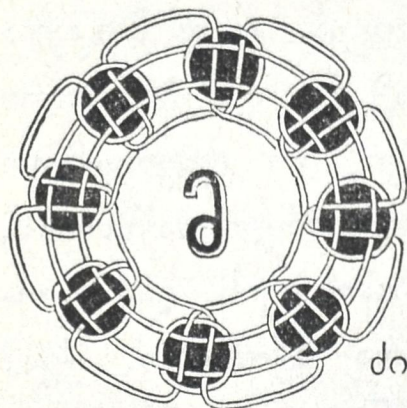
თ ბ ი ლ ი ს ი

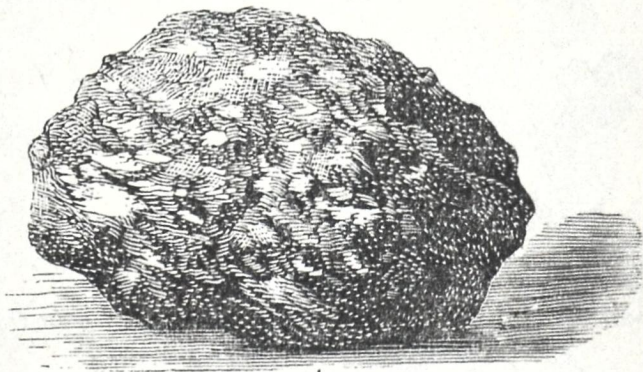
სტამბა ქართველთა აზნაზობისა
Тип. Грузинского Издательского Т—ва.

Дозв. цензурою Тифлисъ, 13 февраля 1893 г.

სამი სამეფო

ე მაქვს ამ საათში ერთი პატარა ქვა, ერთი ძირი საამურად გადაშლილი ია და მყავს ერთი პატარა ჩიტუნია. ვთქვათ, ია მიწიდგან ამოვაძრე, ჩიტუნიას საკენკი არ დავუყარე და მეორე დილამდე აღარც ერთს აღარ მივხედე. მეორე დილით მიველ დასათვალიერებლად. რა გუნებაზე დამხვდებოდა ჩიტუნია ან ია ან ქვა? რაღა რა გუნებაზედ: ჩიტუნიას შენი ჭირი წაუღია, ია დამქკნარა, ყუ-

ქ ვ ს

რები ჩამოუყრია. ქვა? ქვისა ნუ გეშინია: ის არც მომკვდარა, არც დამ-

ჭკნარა—რაც იყო, იგივეა. რად მოკვდა ჩიტუნია და რად დაჭკნა ია? პირველი იმისათვის, რომ საკენკი არ დავუყარეთ და მეორე—მიწიდან ამოვადრეთ. მაშ, სჩანს, ერთიცა და მეორეც იმისთვის დახოცილან, რომ საზრდო არა ჰქონიათ. ქვა? ქვას საზრდო არა უნდა-რა: ის არცა სჭამს, არცა ჰსვამს და აკი იმისთვის არც მოკვდა.

თქვენ კარგად იცით, რომ ეს ჩვენნი ია თესლიდგან გაჩნდა. მერე გაიზარდა, აყვავდა, დაითესლა და თესლი დედა-მიწაშივე ჩააბნია—გაზაფხულზე ჩემს მაგივრად სხვა ია ამოვიდესო. ბოლოს მოუვა ისეთი დროც,

რომ ვერაფერი ვერა უშველის-რა და

საუკუნოდ გამოესაღმება ჩვენს წუთი-
სოფელს. სწორედ ესეთივე ბედის წე-
რა აქვს ჩიტუნასაც: ისიც კვერც-

ხიდგან გამოიჩიკა,
ისიც გაიზარდა და
კვერცხი დადო თა-
ვისიანის გასამრავ-
ლებლად. მაგრამ მოუ-
ვა იმასაც ისეთი დრო,
რომ ვერც პატივი,
ვერც დიდება, ვერც
სასმელ-საჭმელი ვე-
ლარ იხსნის და იმა-
საც საუკუნოდ თვა-

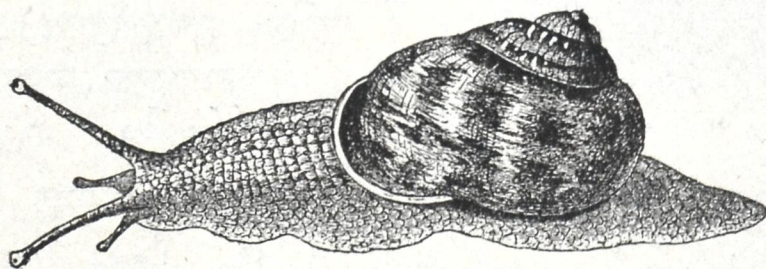
ჩიტო ბელუზა

ლები დაეხუჭება. როგორცა ჰხედავთ, ერ-
თიც იბადება (ჩნდება)—მეორეცა, ერ-
თიცა სჭამს—მეორეც, ერთიც იზრდება—
მეორეც, ერთიცა კვდება—მეორეც. ქვა-ლა?
ქვა არც იბადება, არცა კვდება. ვის უნა-
ხავს, რომ ქვა ან თესლიდგან ამოსული-
ყოს, ან კვერცხიდგან გამოჩეკილიყოს. ქვა
არცა სჭამს, არცა ჰსჭამს, არც იზრდება,

ერთის სიტყვით, არა ცოცხლობს, და რაც არა ცოცხლობს, ხო არცა კვდება. ეხლა თქვენ თვითონა ჰხედავთ, რომ ყველა სხეულები, რაც დედამიწის ზურგზედ მოიპოვება, არის ორგვარი: ერთი ისინი, რომლებიც არა ცოცხლობენ—უსულო აწსებანი და მეორე, რომლებიც ცოცხლობენ—სულიერი აწსებანი.

გავანებოთ ეხლა ქვას თავი და ვნახოთ, რავდენადა ჰგვანან ერთმანეთს ია და ჩიტუნია. თქვენ თვითონ იცით, რომ ია მცენარეა და ჩიტუნია ცხოველი; მაგრამ იცით თუ არა, რითი განსხვავდება მცენარე ცხოველისაგან? მიიხედ-მოიხედე და კარგა დაათვალიერე: აი ეს ია, ეს ვარდი, ეს სოკო, ეს ბალახი, ეს ბუჩქი, ეს ხე, ეს ხავსი. ხო ასე ძალიან ირჩევიათ ერთმანეთისაგან ფერით, შეხედულობით, სიდიდით, მაგრამ აქვთ ერთი საზოგადო ნიშანიც—არ იძვრიან თავი-

სი ადგილიდგან. სადაც მცენარე ერ-
 თხელ ამოსულა, იქვე იზრდება, იქვე ყვა-
 ვის და იქვე კვდება. ცხოველი-ლა? ცხო-
 ველი სულ სხვაა. მოუსვენარი ბუზი ჯარა-
 სავით დაგვეტრიალებს: ერთი
 შუბლზედ დავაჯდე ვისმე და
 ვუკბინოვო. ამ ბუზების მტე-
 რია ნაზი ბულბული, რომელიც გა-
 რინდებული ზის ხის ტოტზე და გულ-
 საკლავად დასძახის სხვა-და-სხვა გალობა-
 სა. აქვე შორიახლო ფრთხილად მიინაბე-
 ბა კატა, რომ ერთი ისკუბოს და საამურს
 მგალობელს ეს საამური ხმა ჩააწყვეტინოს.

ლოკოკინა

ლოკოკინა რა არის-და, ისიც-კი დაცო-
 ცავს და ვერცხლის ნაკვალევსა სტო-

ვებს დელამიწაზედ, თითქოს ჰრცხვენიან, რომ იასავით ისიც ერთ ადგილს იყოს გაჩერებული. ყველა ესენი არიან ცხოველები, ყველანი იძვრიან: დადიან, დახტიან, დარბიან, დაფრინავენ, დაცურავენ, და-ცოცავენ. მაშასადამე, ცხოველი მოძრაობს და უპირველესად ამითი გაიჩევა უძრავ მცენარეთაგან.

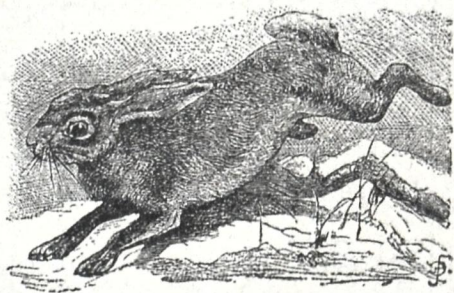
ქ ა ტ ა

რად მოძრაობენ ცხოველები? კატა ბუღბუღს ეპარება, ბუღბუღი ბუზსა, ბუზს უნდა შუბლზედ გვიკბინოს. ლოკოკინა როცა ერთ ფოთოლს მოჰსუსნის, ახლა მეორესთან უნდა გადაცოცდეს, თორე ფოთოლი თითონ როდი იახლება. თავი

როდის მისულა კატასთან, გინდა თუ არა შემჭამეო? მცენარის საქმე სხვა არის. მცენარე საზრდოვდება ფესვების შემწეობით და ეს ფესვები ხო მუდამ შიგ საქ-

მელში უდგა და შორს წასვლა აღარა სჭირდება. მაშ, ცხოველმა უნდა იმოძრაოს ჯერ ერთი იმისთვის, რომ საჭმელი იშოვოს და შიმშილით არ მოკვდეს.

ბუზს ხელი აუქნიე და მოგშორდება; კატას ხელი გადაუსვი, მოგელაქუცება; კურდღელს ფეხის ხმისა ეშინიან და გარბის; ცხენს მათრახი ამოუჭირე, ეტკინება და გაჭენდება. ია? ია რო მოსწყვიტო, არც დაიყვირებს, ვერც გაგექცევა. სოკოს რო

კურდღელი

მოუაღერსო, არ გაუხარდება. ხეს რო სცემო, არც ეწყინება, არც ეტკინება. ისინი არც მოწყენილი, არც მხიარული არ მინახვანან, ისინი არცა-რას ჰხედავენ, არცა-რა ესმით, არცა-რას ჰგრძნობენ. ერთის სიტყვით, ცხოველებსა აქვთ ნება,

გრძნობა და სურვილი, მცენარეთ-კი
არა.

ამ გვარად ყველა სხეულები, რაც-კი ქვე-
ყნიერობაზედ მოიპოვება, განიყოფება
სამ ჯგუფად: ლითონი, რომელსაც არა აქვს
სიცოცხლე; მცენარე, რომელიც ცო-
ცხლობს, მაგრამ მოკლებულია
მოძრაობას, გრძნობას და სურ-
ვილს; და ცხოველი, რომელიც ცოც-
ხლობს, მოძრაობს, ჰგრძნობს
და სურვილს იჩენს. თუ თითო ჯგუფს
სახელად სამეფოს დავუძახებთ, გამოვა,
რომ მთელ ბუნებას შეადგენს **სამი სამე-
ფო**: სამეფო ლითონთა, სამეფო მცენარეთა
და სამეფო ცხოველთა.

საიდგან წარმოსდგა მიწა?

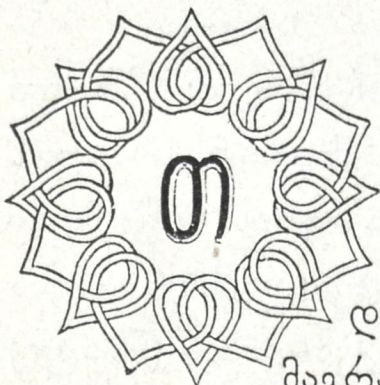
ვეყანაზედ დაუბოლო-
ებელი და დაუსრულე-
ბელი არა არის-რა. ქვა და
რკინა რა არის, მაგრამ დრო და ხანისა-
გან ისიც-კი იშლება და მტვრად იქცევა.
არ გინახავს სადმე განა სასათლაოზედ
ძველის ძველი სათლავის ქვები? აბა კარ-
გა დააკვირდი, თუ ზედ წარწერას ამო-
იკითხავ-ლა. რაც უნდა მაგარი ქვა ყოფი-
ლიყოს, პირები შემოცვეთილი აქვს, წარ-
წერა კარგად აღარ ემჩნევა და შიგა-და-
შიგ ამოჭმულია. რაც უფრო მეტი ხანი
გაივლის, იმდენი უფრო მეტად ამოეჭმება
ეს ადგილები და ბოლოს ქვა სრულიად
დაირღვევა, ჩაიშლება. ესე იქცევა დრო-
თა ბრუნვისაგან პიტალო ქვის მთები, ესე
ირღვევა სალი კლდეები. მოვა მერე წვი-

მა, ჩამოჰრეცხავს ამ ქვის ნაშალს და ჩამო-

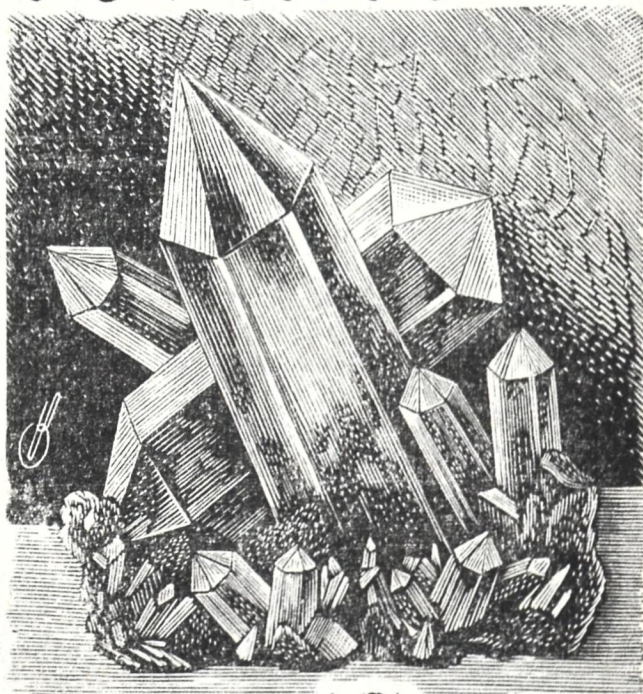
მარღვეული ხალი კლდე

იტანს ძირს დაბლობში. ამას ვეძახით მიწას. კარგი-და, რა სცვეთავს ასე მაგარ საგნებსაო, მკითხავ, მაგრამ არა, არა, მოდი, ჯერ ნუ მკითხავ,—მაგისი გაგება, ცოტა არ იყოს, გაგიჭირდება. ამ ხანობით ჯერ ასე, სიტყვიერად, დამერწმუნე და შემდეგ წიგნებში მაგაზედაც მოვილაპარაკოთ.

ერთია ყველგან მიწა?

უმცა მიწა ქვის ნაშალი-
დგან არის წარმომდგარი,
მაგრამ ქვაც ხომ არ არის ყვე-
ლა ერთნაირი. აჰა, აი ეს მარმარილო,
ეს კოხი (კვერებს რო კბილებივით ქვის
ნატეხებს ჩაუსხამენ ხოლმე), ეს მჭადა
ქვა, ეს სიპი ქვა, ეს ტალი (კაჟი), ეს ცარ-
ცი, ეს ქარწიბა
(მთის ბროლი) და
სხვანი. განა ყვე-
ლა ეს ერთია?
არა. ცარცი თეთ-
რია ბამბის ქულა-
სავით და სიპი-
კი შავი; ქარწიბა
გამჭვირვალია (სი-
ნათლე გასდის),
კოხი-კი არა; მარ-
მარილო ღიბია

ქარწიბა

სარკესავით და მჭადა ქვა-კი ჩო-
ფურა ადამიანივით დაჩენჩილი; ტალი
მაგარია და ცარცი-კი ძალიან რბილი.
რასაკვირველია, კოხის ნაშაღის მიწა სულ
სხვა იქმნება, ცარცისა სხვა და სხვა ქვისა
კიდევ სულ სხვა. სადაც ქვა-თიხაა (შპატი)
ბლომად ჩაშლილი, იქ სჭარბობს თიხა მი-
წა, სადაც ქვა ქვიშაა (კოხი)—იქ ქვიშა,
სადაც ცხოველთა და მცენარეთა ჩანაშა-
ლი—იქ მსუქანი შავი მიწა. აი აქედგან
წარმოსდგება მიწის სხვა-და-სხვა ნაირობა:
რავდენ ნაირიც ქვა არის მიწაში ჩაშლილი,
იმდენი სხვა-და-სხვა გვარი ნაწილებიდგან
შესდგება თვით მიწაც. მაგრამ იმათში თა-
ვიდათავია ქვიშა, თიხა და შავი მიწა.

ნიადაგი (მიწის ზენაპირი) ქვი-
შისა ჰქვიან, თუ ას წილ მიწაში 70
წილი მარტო ქვიშა ურევია. ამისთანა
ნიადაგი მეტის-მეტე ფხვიერია, ვერ იმაგ-

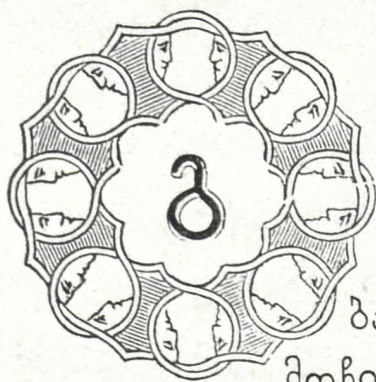
რებს მცენარეულობის ფესვებსა და ძირებს. ვერ იმაგრებს აგრეთვე წყალს, და უწყლოდ ხო ვერ იხარებს ვერც ერთი მცენარე.

ნიადაგი თიხისა ჰქვიათ, თუ ას წილ მიწაში 50 წილი მარტო თიხა ურევია. ამისთანა ნიადაგი მეტის-მეტი კვრივია და მაგარი. თუ უწყლოდ დარჩა დასქდება და მოუჭერს მცენარის ფესვებს. თუ წვიმები შეჰხვდა, ჯერ-კი პირველად შეიშრობს, სანამ კარგა გაიჟენთება და მერე ერთ წვეთსაც არ გაჰჟონავს, სულ ზევიდგან დაიგუბებს დანარჩენ წყალსა. მაშინ კიდევ ეს წყლის უხვობა უღობს მცენარეს ფესვებსა და ესეთი ნიადაგი ისევ მავნებელი (უნაყოფო) ხდება.

ერთის სიტყვით, ქვიშაცა და თიხაც ცალ-ცალკე ორივე უნაყოფო ნიადაგია, ერთი უმეოროდ არ ვარგვა, მაგრამ თუ ერთი მეორეს წესიერადა აქვს შეწონილი და შე-

ზავებული, მაშინ ნიადაგი კარგი და ნაყოფიერი ხდება.

ნიადაგი შავი მიწისა ჰქვიან, თუ ას წილ მიწაში 20 წილი მაინც შავი მიწა ურევია. ამისთანა ნიადაგი იშრობს ბევრს წყალს, იზიდავს სინესტეს აგრეთვე ჰაერიდგან, ძლიერ ნაყოფიერია.

როგორ შევიტყოთ?

ინდა შეიტყო, რა და რა ნაწილებიდგან შესდგება თქვენი სახნავი მიწები? მოჩიქნე იქ სადმე ცოტა ოდენი მიწა; გასცერ, რომ მსხვილ-მსხვილი კენჭები და ნაფოტები არ შეჰყვეს. აიღე აქედგან მარტო ასი მისხალი და დანარჩენი გადაყარე, საჭირო არ არის. რადგან

ყოველივე მიწასა აქვს თავისი სინესტე, შენც ეს შენი ნიმუში ან უნდა მზეს გამოუფიციხო ან სადმე სითბოში დასდგა. როდესაც მიწა სრულებით გაშრეს, აწონე ხელ მეორედ. ვთქვათ, ამ ჯერად მიწამ წონაში იკლო 10 მისხალი, სჩანს, ეს 10 მისხალი მიწას სინესტე ჰქონია.

ეხლა ჩაყარე ეს დანარჩენი 90 მისხალი ნატეხარში, დადგი ცეცხლზე და ურიე. როგორადაც იწვის ხოლმე ცეცხლში მცენარე და ცხოველი, დაიწვება აგრეთვე იმ შენ ნატეხარშიაც, რაც კი შავი მიწა ურევია (რადა?). როდესაც მიწამ საკმარისად ფერი იცვალოს და ბოლიც აღარ ასდიოდეს, გადმოდგი ცეცხლიდგან და კიდევ აწონე. ვთქვათ, ამ აწონაში იკლო კიდევ 24 მისხალი, ეტყობა, ეს 24 მისხალი ყოფილა შავი მიწა, რომელიც კვამლად იქცა და ნატეხრიდან გაიპარა.

დაგვრჩა ეხლა მარტო თიხა და ქვიშა, სულ 66 მისხალი. ჩაყარე ეს მთლად ერთ მაღალ ჭიქაში, დაასხი წყალი და მოურიე. რა გამოვა? ქვიშა, როგორც უფრო მძიმე, ძირს წავა, თიხა-კი წყალში აირევა და აამღვრევს. ცოტა ხანი რომ დააცალო, თიხაც ორად გაიყოფა: ერთი წილი ძირში დაილექავს და მეორეს წყალი ზევიდგან მოიტვიტოვებს. აიღე მაშინ და ეს წყალი სიფრთხილით გადმოღვარე, ისე კი, რომ ძირში დალექილი თიხა და ქვიშა თან არ გადმოაყოლო. დაასხი მერე კიდევ წყალი, მიურიე-მოურიე და როცა თიხა კიდევ ზევიდგან მოიტვიტოს, ისევ ფრთხილად გადმოაქციე. თუ მესამესა და მეოთხე ჯერზედ ჭიქაში წყალი აღარ აიმღვრა, სჩანს, თიხა და ქვიშა სრულიად გაგვითავთავადებია. ერთი უკანასკნელად ეს ქვიშაც აწონე, როცა წყალი შეაშრეს, და გათავდება საქმე. ვთქვათ, ესეც

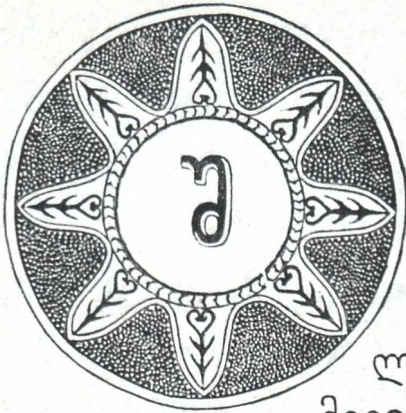
ავწონეთ და სულ 40 მისხალი-ლა აიწონა. სჩანს, ის 26 მისხალი, უკანასკნელ წონაში რო იკლო, თიხა ყოფილა და წყალს გადაჰყოლია.

ამ გვარად ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ას მისხალ ნიმუშ მიწასა ჰრევებია.

- ა) სინესტე 10 მისხ.
- ბ) შავი მიწა 24 მისხ.
- გ) თიხა 26 მისხ.
- დ) ქვიშა 40 მისხ.

სულ . . 100 მისხალი.

აქედგან ცხადადა სჩანს, რო თქვენ ხოდაბუნებს შავი მიწის ნიადაგი ჰქონია და ძალიან ნაყოფიერიცა ყოფილა. მაგრამ უფრო უკეთესად გამოვიკვლევთ, თუ ამ ერთის მაგიერ რავდენიმე ნიმუშს ავიღებთ სხვა-და-სხვა კუთხეებიდგან და სწორედ ესრევე გავარჩევთ.

თ ი ხ ა

ეამჩნია კაცმა, რომ თიხა წყალში ღრუბელივით იჟენთება, ცომივით იზილება, მზეზედ-კი ქვასავითა მაგრდება და თქვა: მოდი, მეამას საქმეში გამოვიყენებ, რას მარგია, რო ესე ფეხით ითელება? უმჯობესია მოვისამსახუროვო. თქვა ეს და მიჰყო კიდევ ხელი. გამოარჩია კაი თიხა, დაასხა ზედ წყალი და მოზილა ცომივით ტალახი. გამოიყვანა ამ ტალახისა ჯამ-ჭურჭელი და ქვასავით გამოაშრო. გააკეთა ოთხ-კუთხი ალიზი და აიშენა სახლი. არ იყო ურიგო არც ჭურჭელი, არც სახლი, მაგრამ სისველისაგან ისევ იშლებოდა და ფუჭდებოდა. არა, ეს ასე არ იქმნება, ამას საშველი უნდა ჰქონდეს რამეო, თქვა კაცმა და შეუდგა ამის ფიქრს.

ერთხელ იმან შეამჩნია, რომ ცე-
ცხლში ჩავარდნილი თიხის ნატეხარი უფრო
ძალიან გამაგრებულიყო. დაასხა ამ ნატე-
ხარს წყალი და წყალშიაც-კი აღარ დაი-

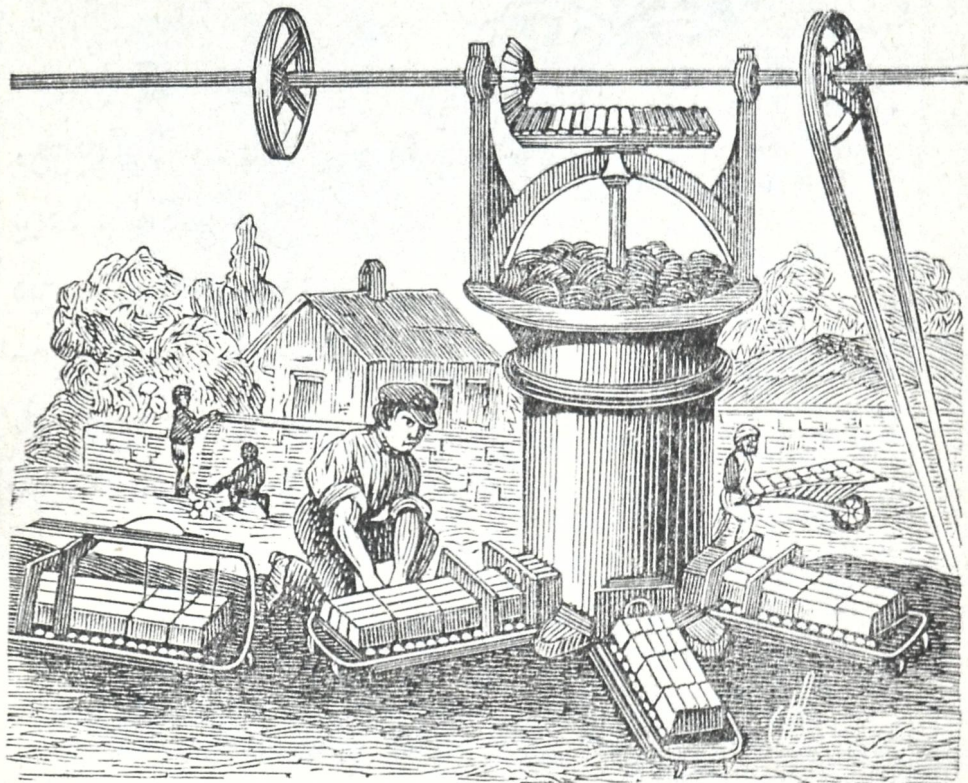
თიხის ჭურჭლის გაკეთება

შალა. ჰო! მივხვდი ეხლა-კი ამის წამალ-

საო, თქვა გახარებულმა კაცმა, და გამართა ქურა. მოსკრა აგური და კრამიტი, გამოიყვანა ჭურჭლეულობა; გამოაშრო ყველა ეს ჯერ უმზეოდ და შეალაგა მერე ქურაში. მისცა ქვეშიდგან ღონიერი ცეცხლი და წამდენიმე დღის შემდეგ წითლად დაბროწილი ჭურჭელი გამოალაგა. ეხლა აღარც სისველისგან იშლებოდა, სასიამოვნო სახმარებელიც იყო და მეტ ხანსაცა სძლებდა. მოიგონა ამასთანავე ერთნაირი წამალი, წაუსვა ამ ჭურჭელს შიგნით-გარეთ და სუ ლაპლაპი დააწყებინა.

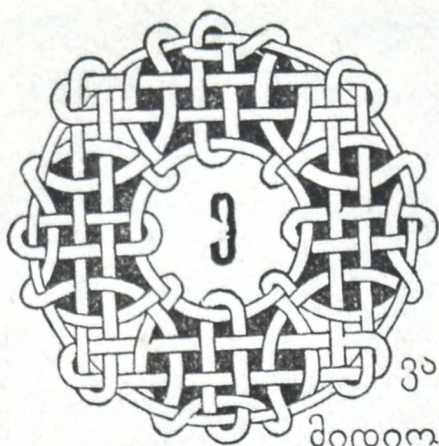
გავიდა ამის შემდეგ კარგა ხანი და ახლა აღარც ეს ქაშანურის ჭურჭელი მოსწონდა. ბევრი ფიქრისა და ძებნის შემდეგ, იპოვნა იმან ერთნაირი თეთრი თიხა და ჭურჭელი სულ იმისი დაიკეთა. ჭურჭელი ამ თეთრი თიხისა, ფაიფურისა, მართლაც რო, მშვენიერი თეთრი და ბჭყვრილა გამოვიდა. თანაც ისეთ-ისეთი მანქანა გამოი-

გონა კაცმა, რო ვიდრე შენ ამ ერთ
სტრიქონს ჩაიკითხავდე, იმან ოცი მზად

ესეთი მანქანები აქვთ განათლებულ ქვეყნებში აგურის მოსაჭრელად

გაკეთებული აგური კიდევ გადმოდგა,
მხოლოდ ჯერ-კი გამოიმწვარი არ იქმნება.

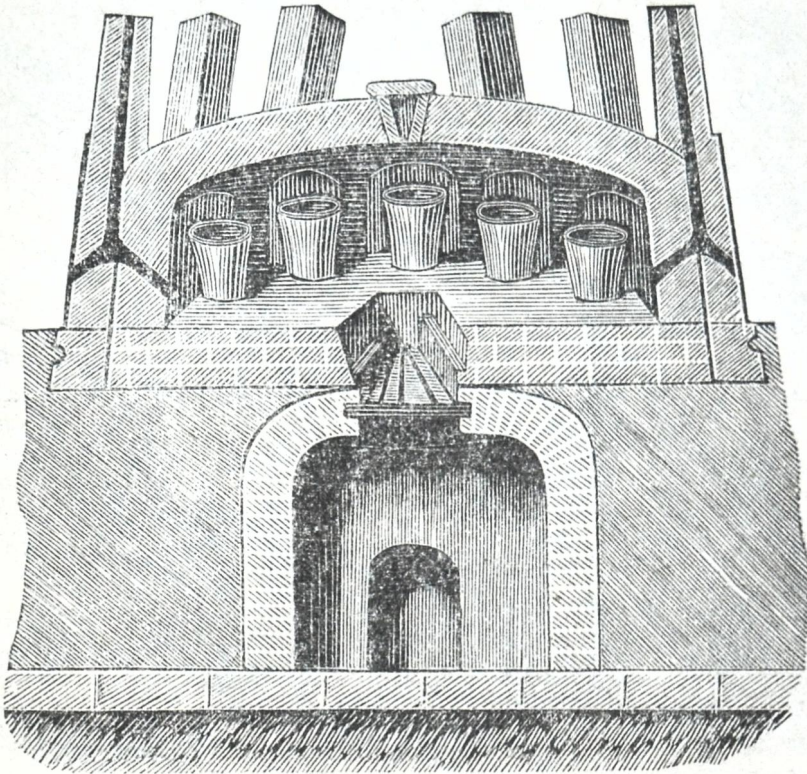

შ უ შ ა

როთხელ, ძალიან დიდი ხანია მას უემდევ, ვაჭრების ქარვანი გზად მიდიოდა. დაილაღნენ და დასანაყრებლად გზაში ჩამოხდომა მოიწადინეს. გააჩინეს დიდი ცეცხლი, მოუწყეს აქედ-იქიდგან დიდრონი ქვები და შედგეს ზედ ქვაბი. მოხარშეს საჭმელი, დანაყრდნენ და დააპირეს აბარგება. ამ დროს შეამჩნიეს, რომ ის უბრალო ქვები, ქვაბის დასადგმელად რო ჰქონდათ მიწყობილი, ბროლს დაჰმგზავსებოდა, შუშასავით ელვარებდა. გაუკვირდათ ძალიან და თავის ქვეყანაში რო მიბრუნდნენ, ყველას უამბობდნენ.

აქედგან წავიდა ეს ამბავი და მთელი ქვეყანას მოედო. დაუფიქრდა ამას კა-

ცი, შეისწავლა ამ ქვის თვისებები და
 გაჩარხა ხელად საქმე. გამართა ერთნაირი

შუმის საკეთებელი ღუმელი

ღუმელი, გააჩინა ძლიერი ცეცხლი, შედგა
 შიგ დაბალი კასრებით ქვიშა და არ მოეშ-
 ვა, სანამ მეტის სიმხურვალით ქვიშა არ
 წამოდუღდა და ცომივით არ გაება. ამო-
 ილო მაშინ იქიდგან ხის მასრით პატარა

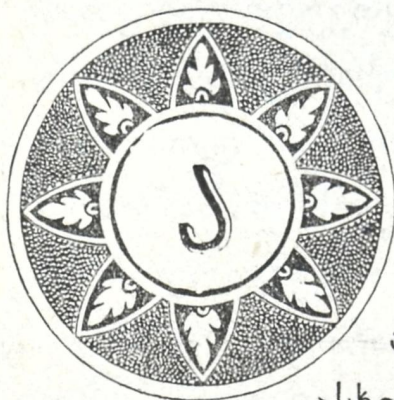
გუნდა, ჩაჰბერა მასრას, ცომი გაიბერა,

შუშის ხაბუკით გაშოვანა

ვათხელდა. აიღო მერე ხის ჩხირები, მის-
წივ-მოსწია, გაასწორა, მისცა ისეთი სანა-
ხაობა, როგორც თითონ უნდოდა და
გამოვიდა ლამაზ-ლამაზი შუშები. მაშინ

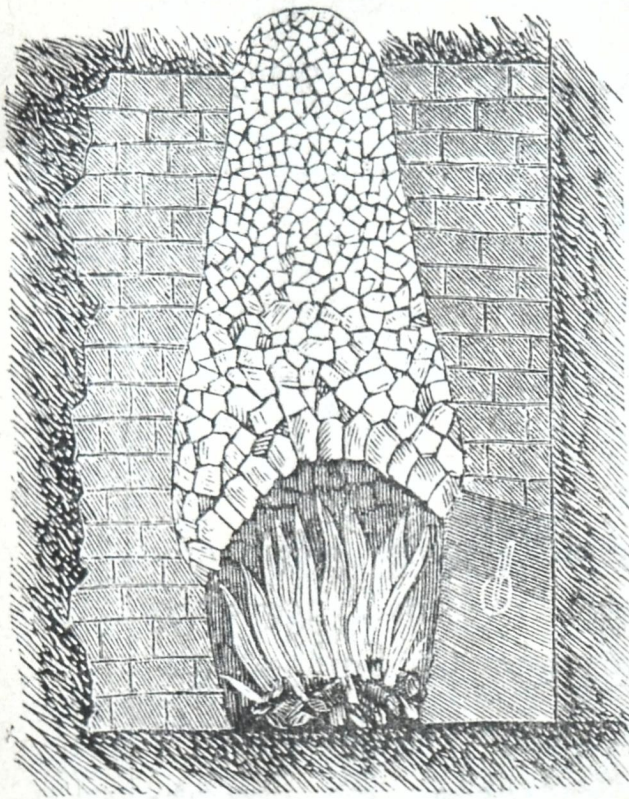
კაცმა ფანჯრებში შუშები ჩაისხა და ზო-
გიერთი ჭურჭელიც შუშისა დააკეთა.

კ ი რ ი.

რის კიდევ ერთნაირი
ქვა. ის ხო ყველაზედ
ადვილი საცნობია: და-
ასხი ამისთანა ქვას ცხარე
ძმარი, — შუშხუნს მოჰყვება და ბუშტ-
ბუშტად ჰაერს გამოსცემს. ეს არის კირი-
ქვა; ესეთივე დღე დაადგება ხოლომე ამ
კირი-ქვას ცეცხლშიაც. ნახა ეს კაცმა თუ
არა, გაიფიქრა გუნებაში: იმედია, საქმეში
გამომადგებაო.

კაცს არ უყვარს, რომ რაიმე ნივთი
ხელთა ჰქონდეს და სარგებლობას-კი არას

ს ა კ ი მ ე

იძლეოდეს. რაც
უსარგებლო და გა-
მოუყენებელია, ის
მას ჭირვით ეჯავ-
რება. ცდილობს
ყოველი ამისთანა
უსარგებლო რა-
მეც-კი დაიმორჩი-
ლოს და თავის სა-
სარგებლოდ მოიხ-
მაროს.

გამართა კაცმა
გამოსაწვავი ადგი-
ლი (საკირე)! ააკო-
კოლავა ზედ კირი-

ქვები, მისცა ქვეშიდგან ცეცხლი; მერე, რო-
დესაც ცეცხლი განელდა და ქვები დაცივდა,
გადმოალავა ცალკე, მიუშო ზედ წყალი
და რა მოხდა? წყალმა შიშინი დაიწყო,
ქვას კვამლი აედინა: წყალი ქვამ შეიერთა,

გახურდა და ფქვილი-
ვით ჩაიშალა. დადგა
თეთრი უმტვერო
თოვლივით კირი.

აილო კაცმა მაშინ
ეს კირი, აზილა წყალ-
ში და შენობებში ახ-

მარა. კირი, წყალში აზელილი და ჰაერ-
ში დარჩენილი, ისევ გამაგრდა: შეიერ-
თა ჰაერიდგან ის წინად დაკარგული
ნაწილები და ისევ ქვასავით გახდა. მოე-
წონა ეს კაცს და მიჰყო ხელი. სწავს
და სწავს კირს და აშენებს უზარმაზარ
შენობებს.

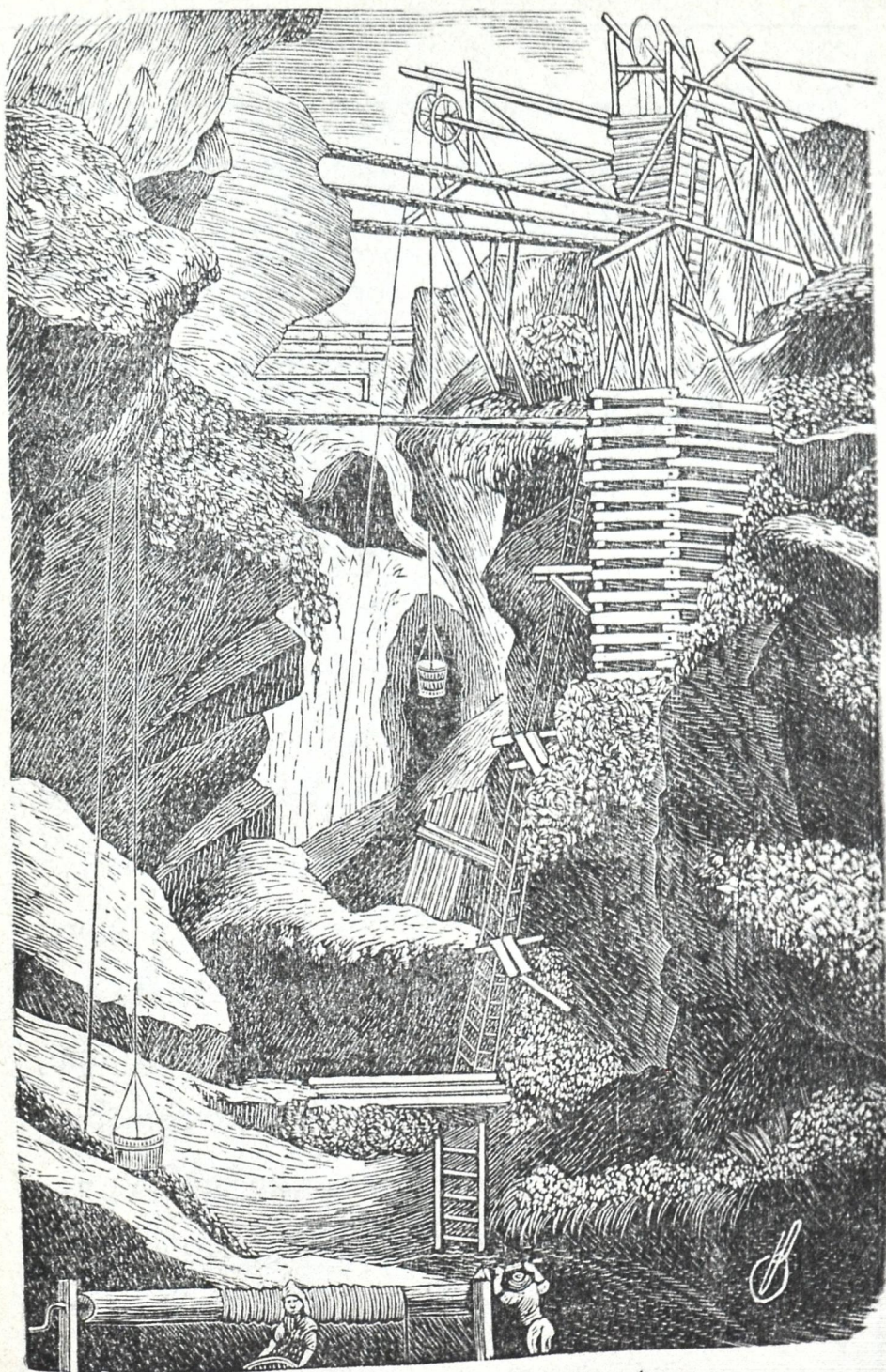
წელადსსმული კირი

მაღარო.

ათენდა. ამოჰყო მზემ
ყური და ოქროს ფერი
სხივები მოჰფინა მაღლო-
ბი მთის წვერებს. აგერ დაირეკა ზარიც აქ-
ვე ერთ კოშკივით მაღალ სახლში და გა-
მოჩნდა თითო-ოროლა კაცი აქა-იქ მთის
ფერდობებზედ; ხალხი თანდისთან ემატება
და ყველანი ამ სახლისკენ მიეშურე-
ბიან. მოგროვდნენ ყველანი, გაიმართა
ლოცვა: აღბად, მძიმე რამ საქმეს ეპირე-
ბიან, რო ესე კრძალვითა და მოწიწებით
მოჰყვნენ შემზადებას? ოლონდაც-რო, მძიმე
საქმისთვის ემზადებიან. ეს არიან მაღნის
მუშები.

აი გაათავეს კიდევც ლოცვა და გა-
მოიფინა ხალხი სერზედ. აქ ერთგან გაჭრი-
ლი იყო ჭასავით ღრმა და განიერი ორ-

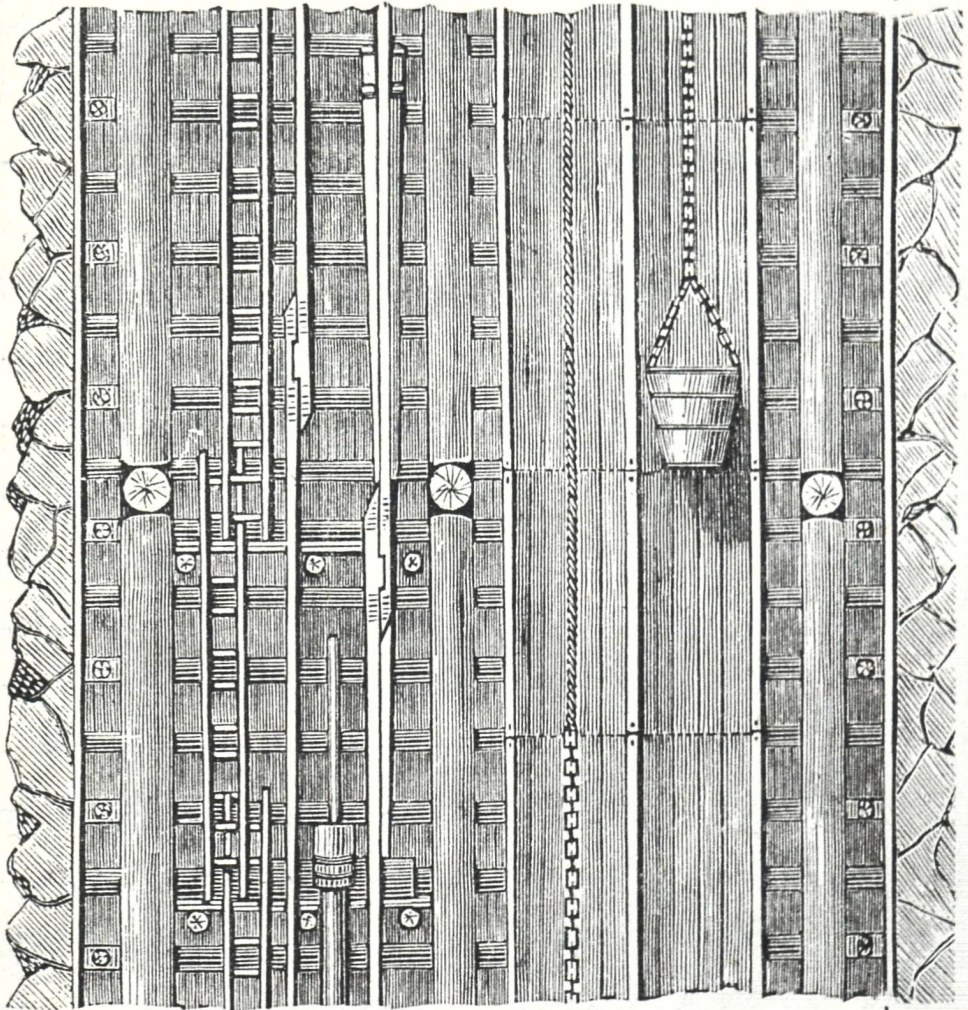

ქალაქი. გარეგანი სანახაობა.

მო. შიგ იყო ჩაკიდებული უყურო კასრე-
ბი და მოწნული გოდრები. ჩასხდნენ ჯერ-
ჯერით ოროლ-სამსამი კაცი და ეს
ამოდონა ხალხი სულ ძირს დედა მიწაში
ჩაიკრიფა. თანაც ერთი პირობა, რომლე-
ბიც მუშაობას მორჩომილიყვნენ, ზევით ამო-
ჰყავდათ: რიგისა ჩადიოდა, რიგისა ამოდო-
და. ვუყურე, ვუყურე, გულმა ველარ მო-
მითმინა, მიველ მეც იმათ უფროსთან და
ვთხოვე: ჩამიშვი, თუ შეიძლებოდეს, მეც
ძირს, მინდა ერთი ვნახო, რას აკეთებს
ეს ამოდენა ხალხი დედამიწაშია-მეთქი,
და იმანაც ნება დამრთო. გადამაცვეს
ერთბაშად თეთრი ტილოს ხალათი, ამაკ-
რეს თეთრი გულსაფარი, ჩამომათხატეს
იმათებური ქუდი, ჩამსვეს კასრში და,
ჰერი ბიჭო, ჩამიშვეს ძირს. სანამ ძირამდე
ჩავიდოდდი, კინალამ სული კოჭებში გა-
მეპარა, — თავბრუ დამესხა, თვალეები ამიჭრე
ლდა. ჩაველ, მივიხედ-მოვიხედე, ნამდვილი

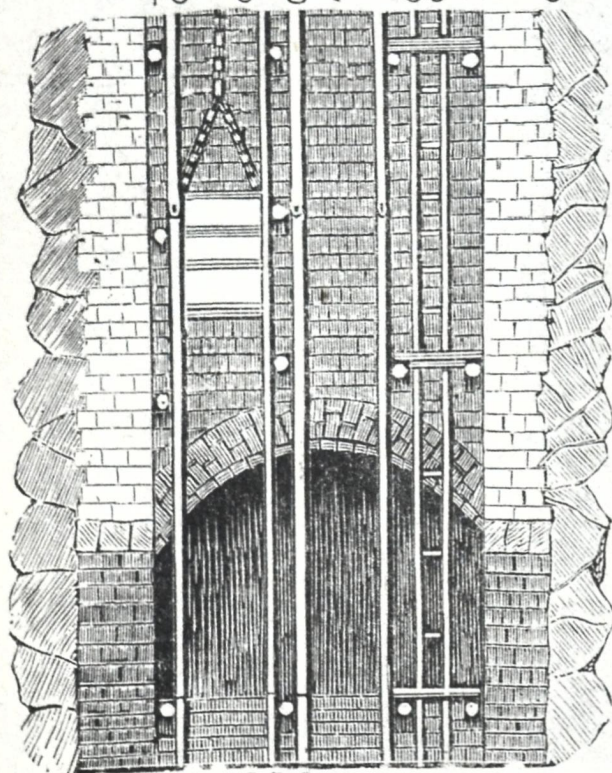
უკუნეთია: ბნელა, ცხელა, მიიმე სუნი
 დგას და, თითქოს გულზედ აწვება რამეო,
 კაცს სუნთქვა უჭირდება.

აქ დამხვდა სხვა კაცი. მომცა ხელთ

ხის ნაშენობა მადაროებში

ფარანი და მითხრა: „მობრძანდი, და-
 გატარებო“, და წავედით. სად არ მა-
 ტარა, სად არ მადვრინა. ხან წელში
 ოთხად ვიკაკვებოდი, რო გავმძვრალიყავ
 როგორმე, ხან კატასავით კედელ-კედელ
 ვაცოცდებოდი. ზოგვან ძალზედ ვიწრო და
 დაბალი სავლელებია, ზოგვან საშინლად და-
 ქანებული გვირაბები, მაგრამ ყველგან-კი

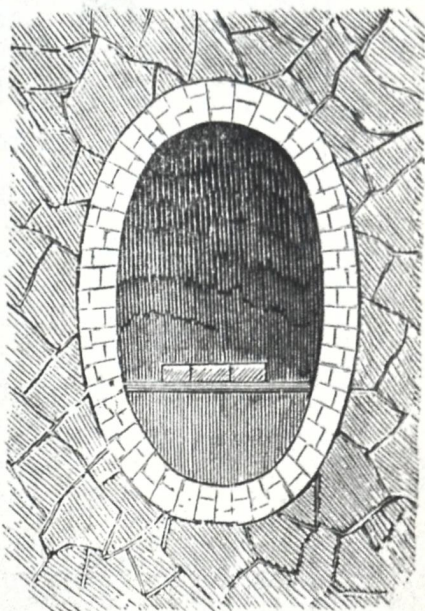
ქვითკირის ჩაშენება მადანაკეში.

რკინის ლიანდაგია
 დაფენილი და ზედ და-
 აგორებენ ნამუშავა-
 რითსავსე კილობნებს.
 რამდენი შრომა და
 ჯაფა სდომნებია ამას
 ადამიანისა: სად მშვე-
 ნიერი თალია შეკრუ-
 ლი ქვითკირისა, სად
 სვეტები აქვს შეყე-
 ნებული მიწასა, სად
 როგორი კიბე და

ასასვლელ-ჩამოსასვლელებია დამართული, სად წყლის ასატანი მანქანებია გაყვანილი, სად ჰაერის ჩამოსაშვები მილები. ზოგგან

საშინელი კიჟინია და ორონტრიალი მუშებისა და ზოგგან-კი თითო მუშა, გულაღმა გაწოლილი თავის სენაკში, უკაკუნებს წყნარად წერაქვსა (იხ. გვ. 40).

მართლაცდა, დიდი მძიმე საქმე ყოფილა ამათი მუშაობა: მთელი დღე მზის სინათლეს მოკლებული დაბობლამს ძირს ჯურღმულში; წელში ვერ გამართულა

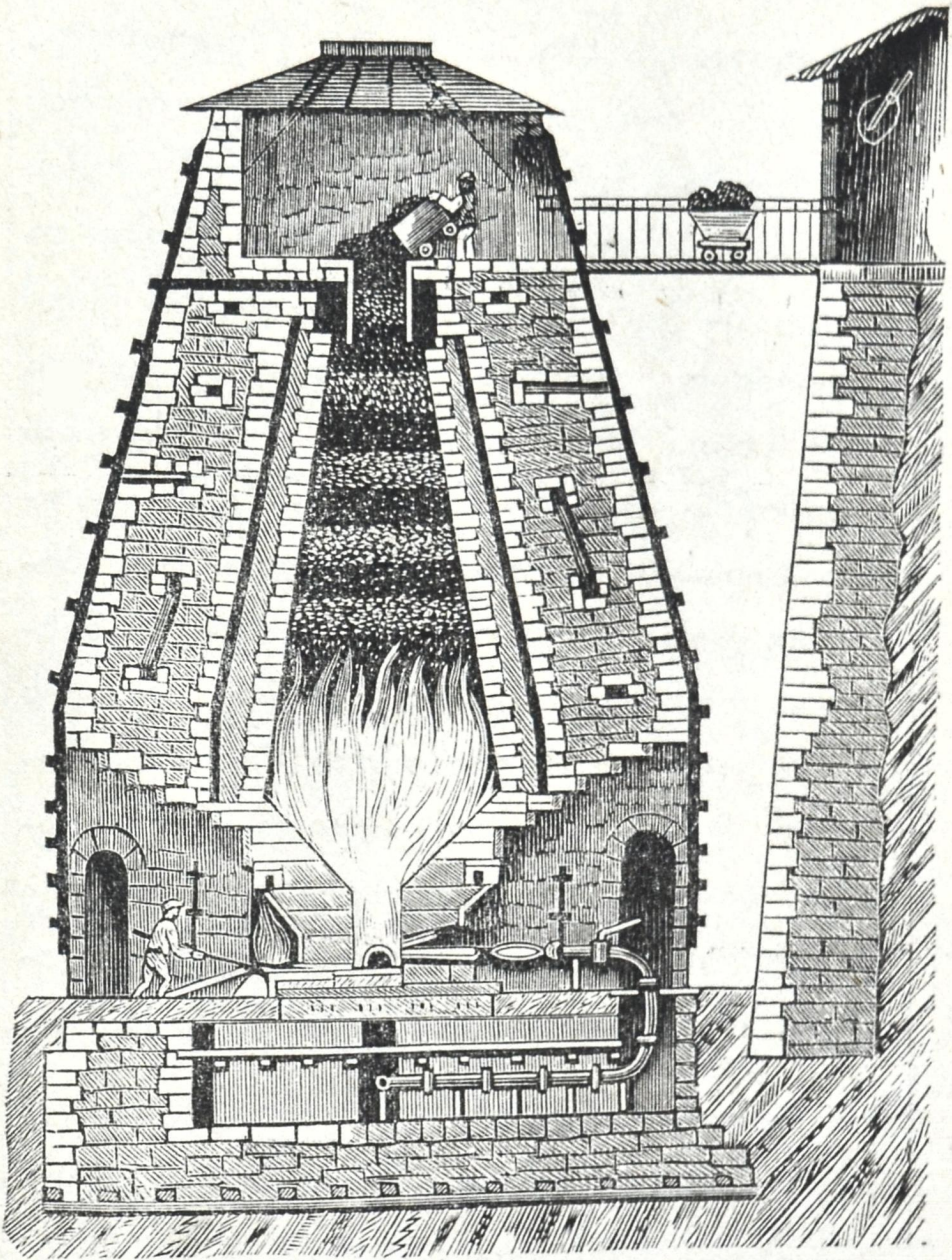
თადი მადარაშა

და მწოლიარე ან მუხლის კვირისტავებზედ დაჩოქილი ანგრევს ქვასა და კლდეს, თანაც გადასდის ხვითქი ცალკე სიცხისაგან, ცალკე მუშაობისაგან. რო უთქვამთ: „ოფლითა შენითა სჭამდე პურსაო“, სწორედ ამათზედ უთქვამთ.

მადანი.

ას აკეთებს ეს ამდენი ხალხი ამ მაღაროებში და რას დაეძებს ასე თავ-გამოდებულო? ეძებს და სჩიქნის სხვა და სხვა ქვებს, მაგრამ უბრალო ქვებს-კი არა! უფრო სხვანაირებს. ამ ქვებს ჰქვიათ მადანი. მადანი ბევრნაირია: არის ვერცხლისა, სპილენძისა, რკინისა და სხვა. სთხრიან იმისთანა ქვას, ამოაქვთ ზევით; რაც კარგია, ჰროშვენ, ჰფხვნაინ, არჩვენ, ასუფთავენ, ჰრეცხვენ და აღნობენ ცეცხლში. ცეცხლი საზოგადოდ ყველაფრის წამალია, ცეცხლი ნამდვილი განსაწმენდელია. ცეცხლის შემწეობით კეთდება კირი ქვიდგან, აგური და ჭურჭელი თიხიდგან, შუშა ქვიშიდგან. ცეცხლისავე შემწეობით ღნება მადანი, იწმინდება და გამოდის ბოლოს ხალასი

მანის ვადსახანობი დ ქმელი

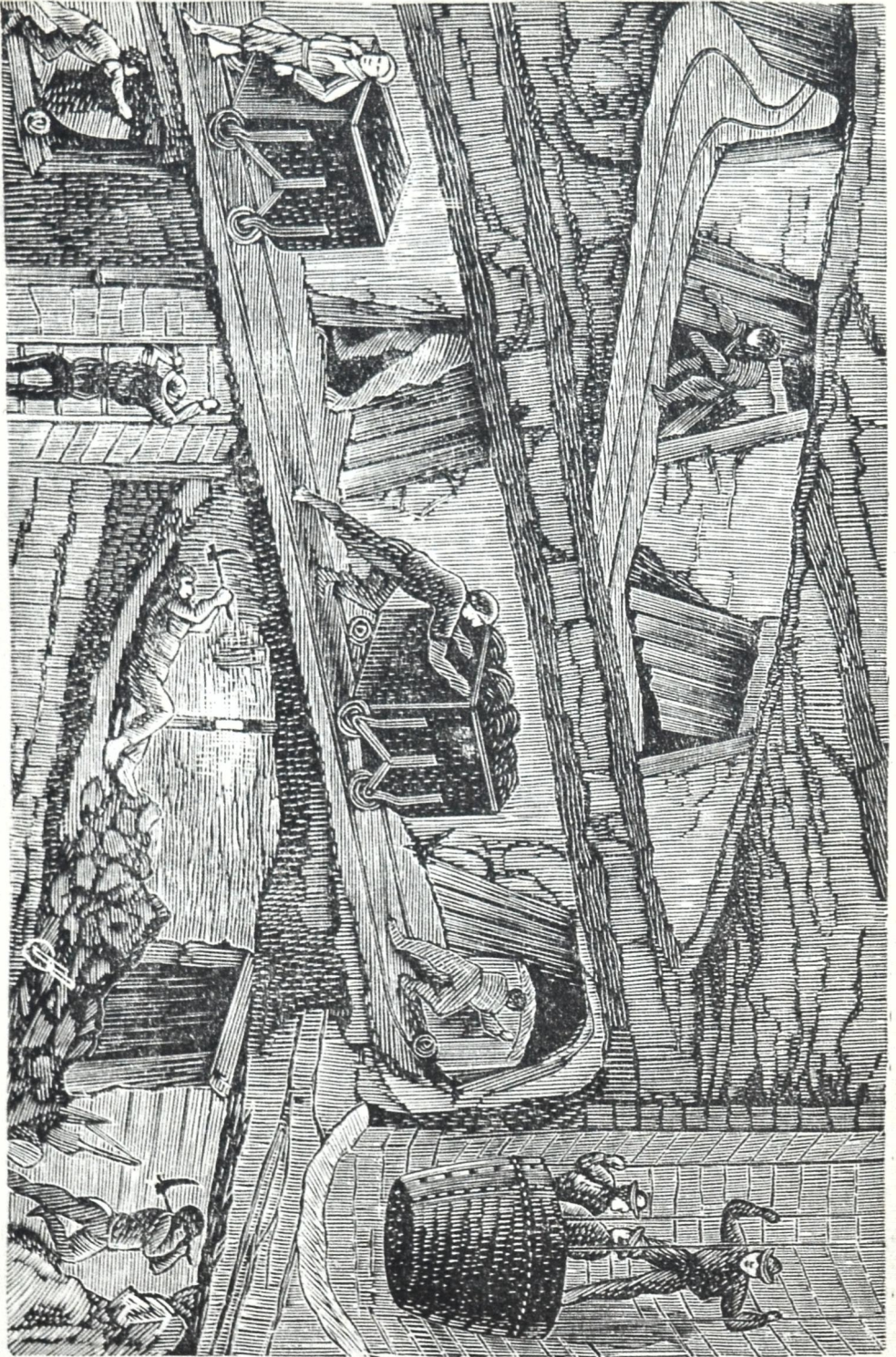
ლითონი: ვერცხლი, რკინა, სპილენძი, კალა, ტყვია და სხვ. ნეტა რა ეშველებოდა ადამიანს, რომ ადრინდლიდგანვე რკინის შემუშავება ვერ მოეფიქრებინა? მიწის მოხენა იმას არ ეცოდინებოდა, ჭრასა და კერვას ის ვერ მოახერხებდა და რა უნდა ყოფილიყო უიმისო ცხოვრება! გარდა იმისი სხვაც ბევრი სიმდიდრე ამოაქვს კაცს დედამიწის გულიდგან. დედამიწაში იპოვება ხალასად ოქრო, ვერცხლი და სპილენძი; დედამიწიდგანვე ამოგვაქვს ქვა-ნახშირი, რომელიც ეხლა შეშის ადგილს იჭერს ყველგან; დედამიწიდგანვე ამოვეზიდებით ქვა-მარილს, რომლითაც შევინელებთ ხოლმე შეჭამანდს; დედამიწაშივე ვპოვულობთ ძვირფას თვლებს: ალმასს, ფირუზს, ლალს, იაგუნდს, ზურმუხტს და სხვ.

არამი არმად ჩაივლის.

რთხელ მადნის თხრაში ერთმა ყმამ ერთი მოზრდილი აღმასის თვალი იპოვა. ეს მოხდა საფრანგეთში. არ იცოდა, ისეთ ადგილს სად დაემალა, რო ვერავინ მიხვედრილიყო და არ წაერთმიათ. ადგა, გაიჭრა ფეხის კუნთი, შეიდო შიგ და შემოიხვია ზედ პატარა მჩვრის ნაჭერი. გაათავეს მუშაობა, ამოხსეს ყველანი ზეზე და დაჩხრიკეს, როგორც წესი იყო, ხო არავის-რა მოუპარიაო. გაშინჯეს ის ყმაც, მაგრამ ვინ რას მიჰხვდებოდა, თუ ის თავის ნაპარავს ცოცხალი ხორცის ქისას გაუკეთებდა. გავიდა ამის შემდეგ კარგა ხანი, ყმამ თავისი საიდუმლო შიშით ვერავის გაუზიარა და ისევ ისე კანჭით დაჰქონდა. მერე თქვა: თუ-კი ვერაფერში გამოვიყენებ, თუნდა აქ წვივ-

Б о л о т о в о е

ში მქონია, თუნდა იქავ მალაროში დებულა და თუნდა ბატონისათვის მიმირთმე-
ვიაო. ადგა-და, ეს საიდუმლო ერთ თავის
მეგობარ კაცს გაუმელავნა.

ეს იმისი მეგობარი გემზე მოსამსა-
ხურე კაცი იყო და მუდამ ზღვით დაია-
რებოდა. ამ მეგობარმა ძალიან გულით
მოიწადინა იმისი შველა და დახმარე-
ბა. უშოვნა ბოლოს ადგილი ერთ გემ-
ზე, ჩასო შიგ, ჩაუჯდა თითონაც თან
და უნდოდა სადმე უცხო ქვეყანაში
გაეპარებინა. მცირეოდენი მანძილი რო
გაიარეს, მეგობარმა უთხრა მეგობარს:
„გაიხსენ, კაცო, ე წვივი, ვნახოთ მაინც,
რა თვალთაო!“ გამოიღო იმანაც კუნთიდ-
გან ალმასის თვალი და მიაწოდა. იგდო
ხელთ თუარა იმ კაი მეგობარმა ალმასი,
სულმა წასძლია, დაპატრონება მოიწადინა.
ჰკრა უცებ ხელი თვლის პატრონ ყმა-
სა და შიგ შუა ზღვაში გადუძახა.

როდესაც ეს გემი მობრუნდა ისევ საფრანგეთში, ეს აღმასის თვალის ახალი პატრონიც ისევ თან მოჰყვა. ნახა აქ იმან მაშინდელი მდიდარი კაცი, პიტტი, და იმას შეაღირა; ფასზედ ლაპარაკი არ მოსვლიათ, — ჩამოართვა რვა ასი თუმანი და მისცა თვალი. იახლა პიტტიც მაშინდელ საფრანგეთის მეფეს და თვალი ორ მილიონ ფრანკად მიჰყიდა. ამის შემდეგ თვალს იმ მდიდარი კაცის სახელი, პიტტი, ეწოდა. სრული ოცი წელიწადი მოუწინდნენ იმის თლასა და გასუფთავებას; მაგრამ ისეთი მშვენიერი რამ დადგა, რომ დღევანდლამდე ჯერ იმისი ცალი და ბადალი არსად უპოვნიათ. თუმცა სიდიდით იმაზე დიდებიც იპოვეს, მაგრამ იმისთანა კოხტა და ლაზათიანი-კი ვერა.

რა იქმნა ის გულის შემატკივარი ამხანაგი-ლა, რომელმაც ის წინანდელი პატრონი მეგობრობით გაიტყუილა და აღმასის თვალის

სიხარბით ზღვაში ჩააღრჩო? ჩაიჩხრიალა იმან
ჯიბეში რვაასი თუმანი და არხეინად შეექ-
ცეოდა, მაგრამ მისდა საუბედუროდ ფული
ჩქარა შემოეჭამა და დარჩა ისეთივე ლა-
ტაკი, როგორიც წინადა ბრძანდებოდა.
მოაგონდა ამ სიღარიბეში ის თავისი რვა-
ასი თუმნის შეძლება; მოაგონდა ნამდვი-
ლი პატრონი იმ ძვირფასი თვლისა, რო-
მელმაც იმ თვლის გულისთვის ქურდობაც-
კი ჩაიდინა და რამდენიმე ხანი კუნთში
გაკეთებული დაჰქონდა; მოაგონდა თავისი
ავკაცობა, რომ ფულის სიხარბით მეგო-
ბარს უღალატა და სასიკვდილოდ გამოი-
მეტა; შემოაწვა გულზე ბოღმა, ჯავრს ვე-
ღარ გაუძლო და თითონაც თავი ჩამო-
იღრჩო.

37

5 949

ვლ. აღნიაშვილის მიერ
ხელმძღვანელო

- 1) „ან“, წერა-კითხვა 10 კ.
- 2) „ბან“, წვრილი ხალხური ლექსები 10 კ.
- 3) „გან“, წვრილი ხალხური ამბები 10 კ.
- 4) „დონ“, წვრილი ხალხური ამბებივე 10 კ.
- 5) „ენ“, გასართობი. 10 კ.
- 6) „ვინ“, პაწაწა მინერალოგია 15 კ.

-
- 7) უბის ლექსიკონი 30 კ.
 - 8) ხალხური ზღაპრები წიგნი I, გამოცემა
„ქართველთა ამხანაგობისა“ 30 კ.
 - 9) „Первый шагъ“ въ изученіи рус-
скаго языка, გამოცემა „ცენტრალუ-
რი წიგნის მაღაზიისა“ 40 კ.

იბეჭდება და ამ მოკლე ხანში გამოვა:

- „ზენ“, პაწაწა ბოტანიკა 20 კ.